

**Posudek bakalářské/magisterské diplomové práce
Posudek - Závěrečná práce - CŽV**

Student: bc. Kateřina DOSTÁLOVÁ

Obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání - Pedagogika

Název práce v českém jazyce:

Matka a dítě v dystopickém světě: Obraz mateřství v dystopických společnostech románů *Konec civilizace, 1984, Příběh služebnice* a *Strážkyně pramene*

Název práce v anglickém jazyce:

Mother and Child in a Dystopian World: Image of Motherhood in Dystopian Societies in the Novels *Brave New World, 1984, The Handmaid's Tale, and Memory of Water*

Vedoucí práce: Mgr. Klára Soukupová, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. et Mgr. Eva Blinková Pelánová, Ph.D.

Předkládaná diplomová práce (dále DP) přináší interpretační sondu do fikčních světů čtveřice dystopických románů (viz prosím titul), které vyšly mezi lety 1932 (Huxleyho *Konec civilizace*) a 2012 (*Strážkyně pramene* od Emmi Itäranta). Zájem Kateřiny Dostálové platí především způsobu fungování fikčních světů a úzeji projekcí rolí ženy a matky. V tomto smyslu se čtveřice analyzovaných titulů zdá být zvolena velmi případně. Otázky ženského těla, sexuality, genderu a také mateřství či instituce rodiny hrají v diskutovaných románech stěžejní roli ve smyslu vytváření charakteru a zákonitostí jednotlivého dystopického fikčního světa. Autorky a autoři s nimi nicméně nakládají různě a diplomantka sleduje mj. ne/reflektovanost fikčního světa na pozadí zkušeností empirických autorů (koncept nulového světa). Téma DP má podle mého názoru výraznou společenskou rezonanci. Analyzované tituly jsou, řekla bych, širší čtenářskou obcí vnímané jako atraktivní i důležité. (*Konec civilizace* a *1984* navíc zřejmě v českém kontextu představují kanonické tituly a mají své místo ve školním kurikulu.) Zdálo se mi, že práce mezi řádky nabízí také cenné impulzy k otázkám didaktické aplikace. Jedná se o zamyšlení nad tím, jak se k dystopickým světům vztahovat z pozice čtenáře, jaké místo má/může mít nejen autorova, ale i čtenářova zkušenost v důsledné interpretaci literárního textu (pro „domýšlení“ fikčního světa).

DP má v podstatě tři části. Kapitola 1 (s. 8–19) věnuje patriční péči metodologickým východiskům. Komentována je explicitně především otázka žánru a

typologie dystopického fikčního světa (existence hranic, novořeč ad.). Zde je třeba říci, že text je dobře zdrojově vybavený a práce se sekundárními texty v češtině (především Pavlova 2022) i s těmi cizojazyčnými je reflektovaná a argumentovaná. Chválím rešerše k jednotlivým, specializovaným aspektům tázání (např. Roazen 1978 a Shabad 2007) a zdálo se mi, že dialog s odbornými texty zpřesnil způsob autorčina uvažování a formulování. Tento způsob práce je v detailu obtížný a nejedná se jen o úskalí porozumění či překladu (citátů z) sekundárního textu do češtiny. Zdálo se mi, že Kateřina Dostálová si v této situaci velmi dobře poradila. Práce si v této části připravuje si půdu pro uvažování o společensko-politickém aspektu románových světů. Je zřejmé, že Kateřinu Dostálovou bude zajímat konkrétní reflexe či transpozice různých aktuálních společensko-politických trendů, jak ji diskutované románové texty přinášejí v různých podobách: od ovládnutí jednotlivého života vyspělou technologií, přes hrozby totalitního státu až po ekologickou katastrofu. Inspirativní je krátká kapitola k „novořeči“ (s. 17): „Nová slova jsou pečlivě naprogramována, aby vytvářela černobílé vidění světa (absentuje tedy prostor pro interpretaci či nejistotu), logiku bez pochybností, a směřují myšlení žádoucím směrem, čímž zbavují člověka potřeby samostatného myšlení.“

Druhá část DP (s. 18–49) přináší charakteristiku fikčních světů čtveřice románů ve světle témat ženského těla, sexuality a genderu. V této kapitole se ukazuje určitá spřízněnost mezi románem Huxleyovým a Orwellovým: v obou, povrchově tak odlišných fikčních světech, jsou „citové vazby nežádoucí“ (s. 27 a 29); (režimem neusměrňovaná) sexualita je „hybatel[em] rebelie“ (s. 30); u obou (mužských) autorů Kateřina Dostálová konstatovala nereflektovaný přístup k genderové problematice. Patriarchální zřízení se tu předpokládá vlastně automaticky a o genderové nerovnosti se zde dočítáme (s. 41): „V románech *Konec civilizace i 1984 /.../* se tak dělo nikoli z popudu autora, ale nereflektovaně, když autor vycházel ze svého nulového (aktuálního) světa.“

Těžištěm předkládané práce je, zdálo se mi, třetí část (s. 50–75). Role ženy-matky a její paradoxy jsou zde v detailu analyzovány v klíči intimním i společenském. Třetí kapitola oporou v předchozí argumentaci (např. koncept *womb envy*) dospívá k tomu, že v *Konci civilizace* i v *Příběhu služebnice* si „muži přivlastňují ženskou reprodukci a vypořádávají se tak s jedinou oblastí, ve které dosud nemohli ženám dominovat. Role matky je tak zcela deformována dle představ vládnoucí vrstvy mužů /.../“ (s. 59). Inspirativní jsou pasáže, které se věnují porovnání jednotlivých typů žen, jak se v románech objevují, např. s. 68: „Jako protiklad své matky Winston popisuje svou milenkou Julii a uvědomuje si, že nikdy nebude schopná tak hlubokého citu. Vnímá ji naopak jako představitelku nové doby, která je horší, než byla doba, v níž žila jeho matka.“

Na okraj uvedu, že za nadinterpretovanou ve smyslu domnělé tendenčnosti

(a tedy významové jednoznačnosti) Orwellova textu bych prosím považovala pasáž na s. **38 a 39**, kde se hovoří o antikoncepci a sexu během menstruace. Citovaná je práce Blu Tirohl(ové): „Paradoxem Juliiny a Winstonovy vzpoury je, že nemají sex v době, kdy se to stranické doktríně nejvíce přičí. Zatímco dřívější čtenáři Orwella mohli vyjadřovat nelibost nad zobrazením sexuální aktivity během menstruace /.../, současný čtenář je nucen se ptát /.../“ Zdálo se mi, že scéna, jak ji Orwell modeluje, je mnohem jemnější a nelze ji redukovat na rozměr „sexuálního odboje“. Možná by se aforisticky dalo říci, že Winston potlačením (freudovského) pudu slasti, v jehož vleku žije Julie, získal určitý odstup od situace i od své milenky. Tím byl vytvořen prostor nejen pro reflexi, ale (překvapivě?) také pro něhu, která v jeho životě – na rozdíl od toho matčina – neexistovala. Aspekt něhy neodkazuje ani k režimnímu světu, ani ke vzpouře proti němu. Postava Winstona jako by na krátký okamžik zakoušela – nemožné – vykročení za hranice totality do zašlého světa, po kterém Winston ve skrytu tolik toužil: „Napadlo ho, že když člověk žije se ženou, bývá tento druh zklamání normální událost, která se opakuje; a najednou se ho zmocnila hluboká něžnost, jakou k ní ještě nikdy nepocítil.“ (Orwell 2000: 150) Moje poznámka je ostatně spíše formální a stačilo by odkázat na příslušnou pasáž ve třetí části DP: s. **66nn**.

Téma práce je velice hezky profilované. Kateřina nastudovala nejen literární texty, ale jak je zřejmé, její soustavné úsilí platilo také navazujícímu tázání, které tento typ románů vyvolává, a možnostem jeho teoretického a analytického uchopení. Vypracování nekolísá a také proporčně je vyvážené. Argumentace je souvislá a propracovaná. Zdálo se mi, že DP se postupně dobírá k užšímu vymezení problematiky (třetí část, **kapitola „Matky a nematky“**), kde jsou dříve připravená analytická východiska plně zhodnocena. Formulační výkon je podle mých zkušeností nadprůměrný. Práce dospívá k platným závěrům, které jsou formulovány v příslušné kapitole, a ráda ji doporučuji k obhajobě.

Fakultativní otázka k obhajobě: Jak byste nad rámec kapitoly Teoretická východiska prosím postihla svou metodu? Na jakou oblast/významovou vrstvu literárního textu především cílily provedené interpretační analýzy?

V Praze dne 24. srpna 2024

.....

Podpis

